

## معرفی «الگوی زیامغز» جهت آموزش مهارت گفتگو به غیرفارسی‌زبانان\*

شیمای ابراهیمی<sup>۱</sup>

استادیار آموزش زبان فارسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

زهرا جهانی<sup>۲</sup>

دانشجوی دکتری آموزش زبان فارسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

### چکیده

با توجه به اهمیت ارتباط متقابل میان زبان، فرهنگ، تفکر، هیجان‌ات و حواس در برقراری و تداوم یک ارتباط مؤثر، پژوهش حاضر با هدف معرفی الگوی زیامغز به عنوان روشی مؤثر برای تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو به غیرفارسی‌زبانان انجام شده است. زیامغز تلفیقی از دو واژه زبان و مغز است که با الهام از نظریه مغزهای سه گانه مک‌لین و پیوند میان زبان و چهار مؤلفه فرهنگ (زبان‌نگ)، هیجان (زباهیجان)، حواس (زیاحواس) و تفکر (زبافکر) توسط پیش قدم طراحی شده است. روش پژوهش کیفی و از نوع کاربردی است که به منظور معرفی الگوی زیامغز برای آموزش مهارت گفتگو به غیرفارسی‌زبانان انجام شده است. ابتدا چگونگی طراحی مطالب آموزشی براساس این الگو شرح داده شده و در گام بعد نمونه درسی با توجه به این الگو برای آموزش مهارت گفتگو به زبان‌آموزان غیرفارسی زبان ارائه شده است. بر اساس این الگو، متن درس با توجه به زبان‌نگ‌های (فرهنگ مستتر در عبارات زبانی) موجود در زبان فارسی تدوین و تا حد امکان از مفاهیم و واژگان دارای بار عاطفی مثبت استفاده می‌شود. همچنین در طول درس تلاش می‌شود حواس گوناگون فراگیران در یادگیری درگیر شود و فعالیت‌ها و تمرین‌ها نیز با هدف ارتقای انواع تفکر در زبان‌آموزان اعم از انتقادی، خلاق، سیستمی و آینده‌نگر طراحی می‌شوند. در نتیجه به نظر می‌رسد آموزش مهارت گفتگو مبتنی بر الگوی زیامغز زبان‌آموزان را در برقراری یک ارتباط کلامی موفق با سخنوران جامعه فارسی‌زبان یاری برساند و توجه به آن در کتاب‌های آموزش مهارت گفتگو حائز اهمیت است.

**واژه‌های کلیدی:** آموزش زبان فارسی، الگوی زیامغز، زبان‌نگ، زبافکر، زیاحواس، زباهیجان

\* تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۱۹ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۱.

<sup>1</sup> Email: shimaebrahimi@um.ac.ir

(نویسنده مسئول)

<sup>2</sup> Email: zahra.jahani2015@gmail.com



## Introducing the “Brainling Model” as an Effective Approach to Teaching Speaking Skills to Non-Persian Speakers \*

Shima Ebrahimi <sup>1</sup>

Assistant Professor of Persian Language Teaching, Ferdowsi University of Mashhad,  
Mashhad, Iran

Zahra Jahani <sup>2</sup>

Ph.D. Student in Persian Language Teaching, Ferdowsi University of Mashhad,  
Mashhad, Iran

### Abstract

Given the significance of the reciprocal relationship between language, culture, thinking, emotions, and senses in establishing and maintaining effective communications, the present paper aims to introduce the “Brainling model” as an effective approach in preparing and developing instructional materials for teaching speaking skills to non-Persian speakers. Developed by Pishghadam (2020), “Brainling” is a combination of brain and language and has been inspired by MacLean’s (1978) theory of the triune brain. Indeed, it is based on the relationship between language and four components of culture (cultuling), emotion (emoling), sense (sensoling), and thinking (cogling). The present research is qualitative and applied. After elaborating on how to develop course content based on this model, a course sample developed by this model for teaching speaking skills to non-Persian speakers is presented. Based on this model, the course content is developed according to cultulings (culture hidden in the language expressions), and concepts and lexical items with a positive emotional charge are employed to the max. Also, throughout the lesson, different senses of learners are involved in learning, and activities and exercises are developed and built to promote a variety of thinking skills, including critical, creative, systems, and futures in language learners. It seems that teaching speaking skills based on the “Brainling model” helps learners build successful verbal communication with the speakers of the Persian-speaking community. Due attention should therefore be given to the coursebooks featuring speaking skills.

**Keywords:** Persian Teaching Language, Brainling Model, Cultuling, Cogling, Sensoling, Emoling.

\* Received: 2022/07/10 | Accepted: 2022/08/23

<sup>1</sup> Email: shimaebrahimi@um.ac.ir (Corresponding Author)

<sup>2</sup> Email: zahra.jahani2015@gmail.com

## ۱. مقدمه

زبان فارسی یکی از قدیمی‌ترین و اصیل‌ترین زبان‌های دنیا است که افراد بسیاری از سراسر جهان با اهداف گوناگونی نظیر سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و غیره مایل به یادگیری این زبان و ارتباط با سخنوران آن هستند. به همین منظور شایسته است مؤلفان، مدرسان و سایر دست‌اندرکاران حوزه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان تمام عوامل دخیل در این امر را مورد توجه قرار داده و بهترین شرایط را برای آموزش و یادگیری زبان فارسی مهیا کنند تا زبان‌آموزان در پایان دوره زبان‌آموزی بتوانند با تبحر در مهارت‌های چهارگانه شنیدن، صحبت کردن، نوشتن و خواندن، به ارتباط با فارسی‌زبانان پرداخته و به اهدافی که انگیزه یادگیری این زبان را در آنان ایجاد کرده است، دست یابند.

در میان انواع مهارت‌های چهارگانه، «مهارت گفتاری» سهم بسزایی در تعاملات اجتماعی دارد و یکی از مهارت‌های اساسی و پایه در یادگیری زبان است و چنانچه این مهارت به خوبی یادگرفته شود، سایر مهارت‌ها نیز به خوبی فراگرفته می‌شوند (Shafaat, 2017: 15). باید توجه داشت که صحبت کردن فراتر از ترکیب صرف جملات صحیح دستوری و سپس تلفظ آن‌هاست (Kurum, 2016: 48)؛ به عبارت دیگر، لازمه برقراری ارتباط موفق در مهارت گفتاری توسط زبان‌آموزان، بهره‌مندی آنان از توانش ارتباطی<sup>۱</sup> است که به دانش و توانایی افراد در چگونگی استفاده از زبان اشاره دارد (Hymes, 1972: 41-71). با توجه به این مفهوم، افراد باید از چهار بُعد توانش دستوری<sup>۲</sup> (ظرفیت واژگان و دستور در ارتباط)، توانش جامعه‌شناسی<sup>۳</sup> (درک بافت اجتماعی در ارتباط)، توانش گفتامی<sup>۴</sup> (درک پیام‌ها از نظر انسجام و ارتباط با کل گفتمان) و توانش راهبردی<sup>۵</sup> (راهبردهای شروع، پایان، ادامه، تغییر و ترمیم جهت ارتباط) برای برقراری ارتباط برخوردار باشند (Canale & Swain, 1980: 2-39).

افزون بر ابعاد اشاره شده در توانش ارتباطی، پیش‌قدم، ابراهیمی و طباطبائیان (۱۳۹۸: ۴۸) با توجه به اهمیت درجه هیجامد<sup>۶</sup> افراد نسبت به موضوعی که ارتباط در مورد آن شکل گرفته است، توانش هیجان‌حسی<sup>۷</sup> را نیز بر این ابعاد افزودند. هیجامد از تلفیق دو واژه هیجان<sup>۸</sup> و

1. Communicative competence

2. Grammatical competence

3. Sociolinguistic competence

4. Discourse competence

5. Strategic competence

6. Emotioncy

7. Emotional competence

8. Emotion

بسامد<sup>۱</sup> ایجاد شده است که بر اساس آن واژگان هر زبان برای سخنوران جوامع مختلف زبانی دارای درجات متفاوتی از حس عاطفی هستند که این درجه حسی و توانش هیجانی، هیجامد آن واژه نامیده می‌شود (پیش‌قدم، طباطبائیان و ناوری، ۱۳۹۲: ۱۵۱). در ارتباطات هیجان حسی، فرد باید به میزان هیجامد مخاطب در ارتباط توجه داشته باشد و سعی کند او را از لحاظ حسی و هیجانی هم‌سطح با درجه هیجامد خود قرار دهد.

از سوی دیگر در کنار توانش‌های ذکر شده، توجه به فرهنگ نیز تأثیر چشمگیری بر میزان موفقیت ارتباط دارد؛ زیرا زبان و فرهنگ رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند، به گونه‌ای که زبان یک جامعه به مثابه آینه‌ای برای نمایش فرهنگ آن جامعه عمل می‌کند و فرهنگ نیز برابر با زبان آن جامعه است (Jiang, 2000: 325). بنابراین توانش بینا فرهنگی<sup>۲</sup> از دیگر عوامل دخیل در یک ارتباط است؛ این توانش، افزایش توانایی افراد در تعامل با فرهنگ و زبان خود و دیگران، شناخت دانش در چهارچوب فرهنگی و سنجش بُعد بینا فرهنگی آن و برقراری ارتباطی مؤثر با زبان‌ها و فرهنگ‌های دیگر را شامل می‌شود (Crichton & Scarino, 2007: 3). از این رو، به منظور افزایش توانش بینا فرهنگی زبان‌آموزان و آشنایی آنان با فرهنگ زبان فارسی، به نظر می‌رسد می‌توان از زیاهنگ<sup>۳</sup>‌های موجود در زبان فارسی بهره برد؛ «زیاهنگ به ساختارها و عباراتی از زبان اشاره دارد که نما و شمای فرهنگی یک قوم را نشان می‌دهند و در بردارنده رابطه دوسویه میان زبان و فرهنگ‌اند. یعنی زبان می‌تواند نمایانگر فرهنگ یک جامعه باشد» (پیش‌قدم، ۱۳۹۱: ۵۸). در نهایت یکی دیگر از عوامل مؤثر که باید در ارتباط در نظر گرفته شود، ارتباط میان زبان و تفکر<sup>۴</sup> است. به زعم ویگوتسکی (Vygotsky, 1986) انسان با زبان می‌اندیشد، همچنین تفکر پیکره زبان را شکل بخشیده و سپس مرحله تولید آغاز می‌شود (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۲: ۵۸). از این رو توجه به تفکر و پرورش مهارت آن در زبان‌آموزان برای برقراری یک ارتباط مؤثر اهمیت بسیاری دارد.

بنابراین با توجه به اهمیت هیجان‌ات، حواس، فرهنگ و تفکر در آموزش و ارتقای مهارت گفتاری و به تبع آن برقراری ارتباط موفق در زبان فارسی، به نظر می‌رسد الگوی زبامغز<sup>۵</sup> روش

<sup>1</sup>. Frequency

<sup>2</sup>. Intercultural competence

<sup>3</sup>. Cultuling

<sup>4</sup>. Thinking

<sup>5</sup>. Brainling model

مؤثری در تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو به زبان آموزان باشد؛ زبامغز تلفیقی از دو واژه زبان و مغز است که پیش‌قدم (۲۰۲۰: ۱۰۱) با عنایت بر نظریه مغزهای سه‌گانه مک‌لین (MacLean, 1978) و پیوندهای میان تفکر و زبان (زیافکر<sup>۱</sup>)، هیجان و زبان (زیاهیجان<sup>۲</sup>)، حواس و زبان (زیاحواس<sup>۳</sup>) و فرهنگ و زبان (زیاهنگ<sup>۴</sup>) طراحی کرده است.

عطف به اهمیت و تأثیر هیجانات، حواس، تفکر و فرهنگ در زبان و برقراری ارتباط و کم‌توجهی تهیه و تدوین کنندگان مواد آموزشی به این مؤلفه‌ها در کتاب‌های مهارت گفتگو آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، نگارندگان در پژوهش حاضر با پرداختن به ارتباط میان الگوی زبامغز و تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو به این سؤال پاسخ دهند که چگونه می‌توان از این الگو در تهیه و تدوین مواد آموزشی گفتگو به غیرفارسی‌زبانان بهره‌برد؟ بدین منظور پس از بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش، چگونگی استفاده از این الگو در تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی گفتگو مورد بررسی قرار می‌گیرد و نمونه درس کوتاهی، متناسب با این الگو ارائه می‌شود.

## ۲. پیشینه پژوهش

با وجود انواع مواد درسی، فناوری‌های دیجیتال و الکترونیک، کتاب‌های درسی به عنوان منبعی کاربردی که به‌راحتی محتوای مورد نیاز را در اختیار مدرس و زبان‌آموز قرار می‌دهند، یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌ها در حوزه آموزش زبان می‌باشند. بنابراین شایسته است در تهیه و تدوین این کتاب‌ها مؤلفان انواع توانش‌های لازم برای برقراری ارتباط را پوشش دهند. به همین منظور تاکنون پژوهش‌های بسیاری در حوزه نقد و آسیب‌شناسی کتاب‌های آموزش زبان فارسی از منظر پرداختن به توانش‌های گوناگون انجام شده است که توجه به جنبه فرهنگی کتاب‌های آزفا از جمله آن‌هاست و در ادامه برخی از این پژوهش‌ها مورد مذاقه و واکاوی قرار می‌گیرند.

نامور (۱۳۹۱) عناصر فرهنگی موجود در دو کتاب «فارسی شیرین است» و «فارسی ایران امروز» که در خارج از ایران چاپ شده‌اند و دو کتاب «زبان فارسی» و «مجموعه

<sup>۱</sup>. Cogling

<sup>۲</sup>. Emoling

<sup>۳</sup>. Sensoling

<sup>۴</sup>. Cultuling

آموزش زبان فارسی (آزفا)» که در داخل ایران منتشر شده را از منظر تفاوت در پرداختن به جنبه‌های مختلف فرهنگی بررسی کرد و نتایج پژوهش وی نشان داد با وجود آنکه کتاب «فارسی ایران امروز» توجه بیشتری به جنبه‌های فرهنگی داشته، اما این محتوا برخاسته از تأثیر فرهنگ غرب به فرهنگ ایران است تا فرهنگی ملی و باستانی و در کتاب «فارسی شیرین است» بیشتر به فرهنگ عامه جاری در ایران پرداخته شده است. این در حالی است دو کتابی که در ایران منتشر شده‌اند، بسیار ضعیف‌تر عمل کرده‌اند. در پژوهشی دیگر، ابوالحسنی چیمه (۱۳۹۴) بازنمود مؤلفه‌های فرهنگی را در کتاب «فارسی در کاربرد» با توجه به انگاره ریزاگر<sup>۱</sup> (۱۹۹۱) مورد بررسی قرار داد. این انگاره دارای چهار مقوله ۱- سطح خرد: پدیده انسان‌شناسی اجتماعی و فرهنگی، ۲- سطح کلان: موضوعات اجتماعی، سیاسی و تاریخی، ۳- مسائل بین‌المللی و بینا فرهنگی، ۴- دیدگاه و سبک نویسنده است. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد با وجود آنکه مؤلف به هر دو سطح رویین و زیرین فرهنگ در کتاب توجه کرده است، اما این توجه همه‌جانبه نبوده و اطلاعات جامعی در اختیار زبان‌آموزان قرار نمی‌دهد. همچنین مقوله‌های مربوط به حوزه فرهنگ روزآمد و نگرش‌های اجتماعی تا حدود زیادی نادیده گرفته شده است. گودرزی و همکاران (۱۳۹۸) نیز به نشانه‌شناسی کتاب‌های خواندن و درک مطلب در سطوح پایه و میانی مؤسسه دهخدا با توجه به ابعاد سه‌گانه فرهنگ (شعر، بافت و محتوا) و همچنین رویکردهای سه‌گانه نشانه‌شناسی فرهنگ مکتب تارتو<sup>۲</sup> پرداختند که نتایج نشان داد ۷۱ درصد از متون به برجسته‌سازی محتوای فرهنگ «خود» اختصاص داده شده است و از این مقدار ۲۷/۸۸ درصد از نشانه‌ها به بافت‌ها و موقعیت‌های ارتباطی زبان اختصاص دارد؛ گویی افراد علاقه زیادی به هویت فرهنگی و پیشینه فرهنگ و تمدن خود دارند. همچنین تقریباً نیمی از متون پیرو رویکرد «خود و نه دیگری» هستند که با این روش فرهنگ خودی را در مرکز توجه و فرهنگ دیگری را به حاشیه رانده‌اند.

در پژوهشی دیگر دانشورکیان و همکاران (۱۳۹۸) سه کتاب «زبان فارسی»، «درس فارسی» و «دوره آموزش زبان فارسی از مبتدی تا پیشرفته» را از نظر چگونگی انتقال مفاهیم فرهنگی مورد بررسی و تطبیق قرار دادند و به این نتیجه رسیدند کتاب «زبان فارسی» به طور کامل کتابی فرهنگ‌مدار است و کتاب‌های «دوره آموزش زبان فارسی» و «درس فارسی» در

<sup>۱</sup>. Risager

<sup>۲</sup>. Tartu

مراتب بعدی قرار دارند. مهدی‌نژاد (۱۳۹۸) نیز به بررسی مؤلفه‌های ایرانی-اسلامی که فرهنگ نیز جزئی از آن است در کتاب‌های «آموزش نوین زبان فارسی» مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد و کتاب‌های «آموزش فارسی به فارسی» جامعه المصطفی و مکتب نجس خاتون پرداخت و نشان داد مؤلفه‌های فرهنگی در کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. از سوی دیگر قیندری و عبداللهی (۲۰۲۰) کتاب «فارسی بیاموزیم» را از نظر پرداختن به مؤلفه‌های فرهنگی در حوزه‌هایی مانند ارتباطات زبانی، تفریح و ورزش، مکان‌های دیدنی، پوشاک، خوراک، آداب و رسوم، اجتماع و سیاست، مذهب، هنر، تاریخ و ادبیات ارزیابی کردند و نشان دادند ۲۹۸ واژه در حوزه‌های گوناگون معنایی در این کتاب وجود دارد، اما بیش از نیمی از آن‌ها مرتبط با حوزه معنایی ارتباطات زبانی است و به سایر حوزه‌ها توجه چندانی نشده است. برقی و نگینی (۱۴۰۰) نیز مؤلفه‌های فرهنگی موجود در کتاب‌های «مینا»، «فارسی بیاموزیم» و «پرفا» را بر اساس سیاهه بایرام<sup>۱</sup> (۱۹۸۸) مورد بررسی قرار دادند و دریافتند به کلیشه‌ها و هویت فرهنگی بیش از دیگر وجوه فرهنگی در این کتاب‌ها پرداخته شده است و به طور کلی کتاب «فارسی بیاموزیم» آمیختگی بیشتری با وجوه مختلف فرهنگ ایرانی دارد و کتاب‌های «مینا» و «پرفا» در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

به طور کلی با توجه به نتایج حاصل از پژوهش‌های فوق به نظر می‌رسد در اغلب کتاب‌های آرفا کم‌تر به آموزش مؤلفه‌های فرهنگی بویژه سطوح زیرین فرهنگی به شیوه صحیح پرداخته شده و این در حالی است که توانش بینا فرهنگی از ملزومات اساسی برقراری ارتباط می‌باشد و همچنین یکی از اهداف اصلی آموزش زبان فارسی گسترش فرهنگ غنی این مرز و بوم در جهان است. از سوی دیگر همان‌گونه که پیش از این ذکر آن رفت، توانش حسی هیجانی یکی دیگر از توانش‌های لازم جهت برقراری ارتباط است که حواس و هیجانات جایگاه مهمی در آن دارند و شایسته است مؤلفان این دو مؤلفه را در طراحی و تدوین کتاب‌های خود مورد توجه قرار دهند. از این‌رو در ادامه به بررسی پژوهش‌هایی در زمینه به کارگیری حواس (بویژه دیداری) در کتاب‌های آموزش زبان فارسی پرداخته می‌شود.

قیطانی (۱۳۹۱) به بررسی تصاویر بخش آزمون‌های سه کتاب «مرجع آموزش زبان فارسی دوره مقدماتی»، «درس فارسی» و «آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان» پرداخت و

<sup>۱</sup>. Byram

به این نتیجه رسید تصویرسازی در سه آزمون لغت، شنیدن و نوشتن نسبت به آزمون‌های دیگر کاربرد بیشتری دارد. باقری نجف‌آباد و رحیمیان (۱۳۹۷) نیز در بخشی از پژوهش خود با استفاده از مصاحبه و پرسشنامه، نظر زبان‌آموزان و مدرسان را نسبت به تصاویر کتاب «آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان» جویا شدند و مخاطبان اذعان داشتند برخی تصاویر نامناسب بوده و جذابیت زیادی ندارند که این امر در یادگیری آنان تأثیرگذار است. از این رو پیشنهاد دادند از شکل‌ها و تصاویر متنوع برای یادگیری بهتر مطالب درسی استفاده شود. در پژوهشی دیگر الهامی و همکاران (۱۳۹۹) ضمن تحلیل محتوای کتاب «سلام فارسی» تصاویر آن را مورد بررسی قرار دادند. به زعم آنان با وجود آنکه کمیت تصاویر در این کتاب مناسب است، اما گاهی این تصاویر بسیار ساده هستند و با توجه به سن مخاطبان، کمک زیادی به یادگیری آن‌ها نمی‌کند و ارتباط مناسبی با موضوع درس ندارند. ولی‌پور و ولی‌پور (۱۳۹۹) نیز به بررسی میزان کارآمدی تصاویر کتاب‌های «مینا (۱)» و «ویراست دوم «فارسی بیاموزیم (۱)» در تحقق اهداف آموزشی کتاب‌های آرفا پرداختند و نشان دادند در کتاب مینا نقش ارتباطی بازنماینده و در کتاب فارسی بیاموزیم بازنماینده بافت تصاویر بسامد بیشتری دارند؛ همچنین در هر دو کتاب اشکالاتی نظیر بازنمایی ضعیف اهداف درس، ابهام، عدم وضوح و جزئیات نامرتبط وجود دارد. در مقابل کتاب فارسی بیاموزیم دارای محاسنی همچون استفاده از شخصیت‌های یکسان، استفاده از تصویرسازی دو رنگ و تصویرسازی رنگی در یک قاب برای نشان دادن تفاوت هدف اصلی از فرعی وجود دارد که آن را از کتاب مینا متمایز کرده است.

بنابراین با توجه مطالب فوق به نظر می‌رسد باید بیشتر به درگیری حواس زبان‌آموزان در کتاب‌های آرفا توجه کرد؛ زیرا افزون بر افزایش توانش هیجان‌حسی، موجب بروز افزایش هیجان‌ثابت و در نهایت یادگیری بهتر و عمیق‌تر مطالب درسی می‌شود.

در زمینه تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو نیز پژوهش‌هایی صورت پذیرفته است. برای نمونه روزبه (۱۳۷۹) معتقد است زبان‌آموزان باید در سطوح پیشرفته به یادگیری مهارت گفتگو و شنیدن بپردازند. از این رو با توجه به توانش ارتباطی، به تهیه و تدوین ده درس برای تقویت مهارت گفتگوی زبان‌آموزان سطح پیشرفته پرداخته است. کولیوند (۱۳۹۱) نیز در یک پژوهش شبه‌آزمایشی تأثیر استفاده از فیلم‌های آموزشی را بر آموزش مهارت گفتگو بررسی کرد و نتایج نشان داد عملکرد گروهی که تدریس با استفاده از فیلم‌های آموزشی برای آنان انجام شد، بسیار بهتر از گروهی است که از تدریس سنتی بهره بردند. همچنین افروشه (۱۳۹۳) نیز به



تحلیل محتوای گفتگوهای موجود در متن سه کتاب «زبان فارسی»، «دوره عمومی زبان فارسی» و «فارسی بیاموزیم» با توجه به مدل والش<sup>۱</sup> پرداخت و با تحلیل داده‌ها دریافت کتاب «زبان فارسی» کم‌ترین و کتاب «فارسی بیاموزیم» بیشترین انطباق را با اصول این مدل دارد. در پژوهشی دیگر کرمی (۱۳۹۵) تأثیر تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو بر مبنای سه نوع تکلیف حل مسئله، بیان تجارب شخصی پروژه محور را بر میزان پیشرفت زبان آموزان سطح میانی مورد بررسی قرار داد و نشان داد تکالیف، بیان تجارب شخصی بیشترین تأثیر را بر پیشرفت مهارت گفتگو داشته و دو نوع تکلیف دیگر نیاز به جلسات و زمان بیشتری برای تأثیر گذاری دارند.

با توجه به پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده است، به نظر می‌رسد تاکنون پژوهشی در زمینه آموزش مهارت گفتگو به غیر فارسی‌زبانان با توجه به توانش‌های فرهنگی، هیجان‌حسی و پرورش انواع تفکر صورت نپذیرفته است. همچنین در زمینه روش تدریس مؤلفه‌های فرهنگی پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۹ب) با توجه به پیشینه فرهنگی متفاوت زبان آموزان، به اهمیت بالا بودن هوش فرهنگی آنان در یادگیری زبان فارسی و تطبیق با فرهنگ جدید پرداخته و الگوی هیجامد را روشی مناسب در آموزش نکات فرهنگی می‌دانند. از این رو آنان برای اثبات ادعای خود در روشی شبه آزمایشی تأثیر آموزش فرهنگ بر مبنای الگوی هیجامد را بر میزان درک فرهنگی زبان آموزان بررسی کردند و نشان دادند تدریس با توجه به این الگو تأثیر مثبت معناداری بر افزایش هوش فرهنگی زبان آموزان دارد. بنابراین در این پژوهش به اهمیت فرهنگ و هوش فرهنگی در آموزش زبان فارسی و تأثیر مثبت درگیری هیجان‌ات و حواس (هیجامد) در یادگیری نکات فرهنگی و افزایش هوش فرهنگی اشاره شده است. این در حالی است که در جستار حاضر افزون بر ارتباط زبان با فرهنگ در آموزش زبان به اهمیت ارتباط هیجان‌ات، حواس و تفکر در برقراری ارتباط موفق زبان آموزان با افراد جامعه زبان فارسی تأکید شده و به همین منظور الگوی زیامغز که متشکل از مؤلفه‌های اشاره شده است، به عنوان روشی مؤثر در تهیه و تدوین مواد آموزشی گفتگو معرفی می‌شود.

### ۳. چارچوب نظری

#### ۳.۱. الگوی زیامغز

پیش‌قدم (۲۰۲۰: ۱۰۱) با الهام از نظریه مغزهای سه گانه مک‌لین (MacLean, 1978)

<sup>۱</sup>. Walsch model

که قائل به وجود سه ساختار به هم پیوسته در مغز انسان شامل مغز خزنده<sup>۱</sup> (جایگاه تحلیل حواس)، مغز لیمبیک<sup>۲</sup> (جایگاه درک احساسات و عواطف) و مغز کورتکس / نئوکورتکس<sup>۳</sup> (جایگاه تفکر انتزاعی) می‌باشد و همچنین اهمیت و جایگاه حواس، هیجانات، فرهنگ و تفکر در برقراری یک ارتباط کلامی موفق، الگوی زیامغز را طراحی کرده است. به زعم وی افراد در صحبت کردن خود می‌توانند از همه کارکردهای مغز که در زبان نمود دارد، مانند زیاحواس و ارتباط آن با مغز خزنده، زیاهیجان و زیاهنگ و ارتباطشان با مغز لیمبیک و ارتباط زیافکر با مغز نئوکورتکس استفاده کنند (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۱۳۹۹ الف: ۹) که در ادامه هر یک از مؤلفه‌های الگوی زیامغز و تأثیری که در برقراری ارتباط موفق دارند، شرح داده می‌شود.

### ۳.۱.۱.۳. زیافکر

بر اساس این مؤلفه از الگوی زیامغز، زبان نشان‌دهنده تفکر و وسعت دیدگاه افراد است و انتخاب، ترکیب واژگان و چگونگی چینش آن‌ها در نوع تفکر گوینده تأثیر دارد که این امر بر هیجانات و عملکرد مخاطب نیز مؤثر است. بنابراین فکرشناسی و تشخیص صحیح زیافکر نقش چشمگیری در برقراری ارتباط دارد و چنانچه مخاطب برداشت درستی از زیافکر گوینده نداشته باشد، ارتباط دچار اختلال می‌شود (همان: ۱۰) افزون بر «تأثیر» که هدف کوتاه‌مدت رسیدن به خواسته و دریافت برداشت مشترک میان گوینده و مخاطب را دنبال می‌کند، پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۹ الف: ۱۳) مفهوم پسالتأثیر<sup>۴</sup> را نیز مطرح می‌کنند که بر تأثیر بلندمدت و توجه به «دیگری» تأکید دارد؛ بر اساس این مفهوم فرد به عملکرد و واکنشی که در مقابل گوینده انجام داده است، بیشتر می‌اندیشد که این تأمل موجب شکل‌گیری حال خوب و یا بد در افراد می‌شود. بنابراین زیافکر تعامل میان «خود» و «دیگری» است که لازمه برقراری یک ارتباط مؤثر برقراری تعادل میان آن‌هاست.

### ۳.۱.۲. زیاهیجان

زبان درآمیخته با هیجان است و به کارگیری واژگان و عبارات در بافت‌ها و موقعیت‌های گوناگون، بار هیجانی متفاوتی را با خود به همراه دارد که موجب قبض و یا بسط گفتمانی

<sup>۱</sup>. Reptilian brain

<sup>۲</sup>. Limbic brain

<sup>۳</sup>. Neocortex brain

<sup>۴</sup>. Postlocution

می‌شود (پیش‌قدم و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸). پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۹ الف: ۱۵). هیجانان را به دو دسته میان‌فردی و میان‌فرهنگی تقسیم کرده‌اند؛ بر اساس هیجانان فکری میان‌فردی، بار هیجانان افراد نسبت به یک‌واژه می‌تواند متفاوت باشد و یک‌واژه مشابه برای فردی بار هیجانان مثبت و برای فردی دیگر بار هیجانان منفی در پی داشته باشد. در هیجانان فکری میان‌فرهنگی، تفاوت بار هیجانان نسبت به یک‌واژه در میان فرهنگ‌های مختلف مطرح است؛ به صورتی که یک‌واژه و یا عبارت در یک فرهنگ دارای بار هیجانان مثبت و در فرهنگ دیگر دارای بار هیجانان منفی است. بنابراین با توجه به ارتباط مستحکم میان جهان‌واژه<sup>۱</sup>، جهان‌بیرون و جهان‌درون مغز نمی‌توان نسبت به تأثیر واژگان بر درون افراد غفلت ورزید (همان: ۱۶).

### ۳.۱.۳. زیاهنگ

باتوجه به اهمیت رابطه میان زبان و فرهنگ، پیش‌قدم (۱۳۹۱) با الهام از تفکرات هالییدی (Halliday, 1975; 1994)، ویگوتسکی (Vygotsky, 1978; 1986) و فرضیه سپیر-ورف (Sapir-Whorf, 1956)، مفهوم زیاهنگ را مطرح کرده است. به زعم وی، با بررسی زبان افراد یک جامعه می‌توان به فرهنگ دسترس پیدا کرد و عادات، عقاید و نگرش‌های آنان را مورد بررسی قرار داد؛ درواقع «از آنجایی که ویژگی‌های فرهنگی هر جامعه در زبان تبلور می‌یابد، می‌توان از طریق تحلیل زبان و بویژه قطعات زبانی حامل اطلاعات فرهنگی، به فرهنگ حاکم بر جامعه دست یافت (پیش‌قدم، ابراهیمی و درخشان، ۲۰۲۰: ۱۸). بنابراین واکاوی و بررسی زیاهنگ‌ها و فرازیاهنگ‌ها، موجب شناخت رفتارهای فرهنگی موجود در جوامع گوناگون می‌شود که این امر مقوله نسبیّت فرهنگی<sup>۲</sup> در کشورهای گوناگون را آشکار می‌سازد. بر اساس این مفهوم، هر کشوری فرهنگ خاص خود را دارد که باید به آن احترام گذاشت. بنابراین شناسایی زیاهنگ‌ها منجر به برقراری یک ارتباط موفق و عدم شناخت آن‌ها، شکست ارتباطی را با خود در پی خواهد داشت (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۱۳۹۹ الف: ۲۰).

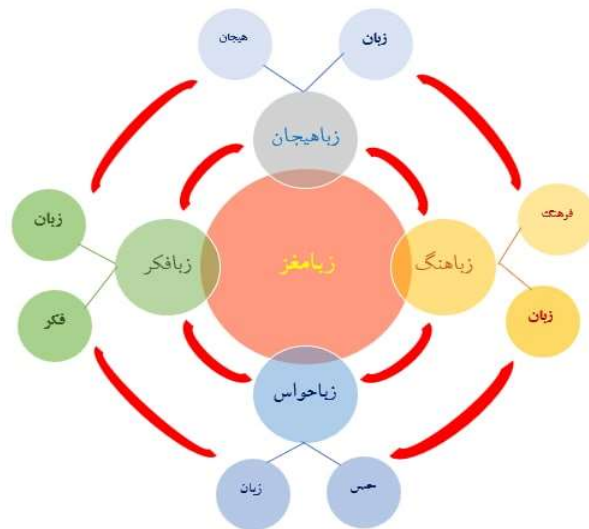
### ۴.۱.۳. زیاحواس

بر اساس این مؤلفه، افزون بر تأثیر هیجانان ناشی از به‌کارگیری واژگان و عبارات زبانی، حواس و هیجاناناتی که در نتیجه استفاده از آنان به وجود می‌آیند نیز، در زبان جایگاه مهمی دارد و به هر میزان بسامد رویارویی افراد با شیء بیشتر باشد و حواس بیشتری از آنان در مورد

<sup>۱</sup>. Universe of the word

<sup>۲</sup>. Cultural relativism

آن شیء درگیر شود، تجربه هیجانی و شناخت بیشتری نسبت به آن موضوع به دست خواهد آمد (پیش قدم، جاجرمی و شایسته، ۲۰۱۶: ۱۶). بنابراین در برقراری ارتباط باید مواردی همچون ترتیب، ترکیب، بسامد، هیجان و جهت حواس مورد توجه قرار گیرد (پیش قدم و ابراهیمی، ۱۳۹۹ الف: ۲۳) روابط میان الگوی زبامغز در شکل زیر قابل مشاهده است:



شکل (۱): الگوی زبامغز و مؤلفه‌های آن (رک. پیش قدم و ابراهیمی، ۱۳۹۹ الف: ۲۶)

به طور کلی با توجه به شکل (۱) و توضیحاتی که برای هر مؤلفه ذکر شد، افراد برای برقراری یک ارتباط کلامی موفق باید از کل کارکردهای مغز بهره ببرند. بنابراین در جستار حاضر، الگوی زبامغز که برای برقراری صرف ارتباط معرفی شده است، به حوزه آموزش زبان دوم بسط داده می‌شود؛ زیرا همانطور که پیش از این ذکر آن رفت، زبان‌آموزان برای برقراری ارتباط مؤثر با افراد جامعه زبان مقصد به آشنایی با فرهنگ (زباهنگ)، با هیجانی موجود در واژگان و عبارات (زباهیجان)، تأثیر درگیری حواس بر میزان درک از مفاهیم (زباحواس) و درک تفکر نهفته در عبارات و تجزیه و تحلیل آن (زبافکر) نیاز دارند.

#### ۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر کیفی و از نوع کاربردی است که به منظور معرفی الگوی زیامغز برای آموزش مهارت گفتگو به غیرفارسی‌زبانان، ابتدا چگونگی طراحی مطالب آموزشی براساس این الگو شرح داده می‌شود و در گام بعد، بر مبنای این الگو یک نمونه درس برای زیاهنگ دعا که پیش‌قدم و وحیدنیا (۱۳۹۴) آن را بررسی کرده‌اند، ارائه می‌شود. از آنجا که عبارات دعایی یکی از پرکاربردترین زیاهنگ‌های رایج در گفتار روزمره فارسی‌زبانان هستند، درک و چگونگی کاربرد آنان برای زبان‌آموزان نیز ضرورت دارد. شایان ذکر است با توجه به آنکه اغلب زیاهنگ‌ها به لایه‌های زیرین فرهنگ اشاره دارند و از آنجا که با توجه به چارچوب ارائه شده توسط میردهقان و همکاران (۱۳۹۵: ۲۰۸-۲۰۹)، پرداختن به این مفاهیم برای سطح پیشرفته مناسب است، این نمونه درس برای سطح پیشرفته طراحی شده است.

بر اساس این الگو، با هدف تقویت توانش فرهنگی زبان‌آموزان، محتوای متن درس با توجه به زیاهنگ‌های رایج در زبان فارسی تهیه و تنظیم می‌شود و ابعاد مختلف توانش ارتباطی نیز در آن مد نظر قرار می‌گیرد. شایان ذکر است به منظور پرداختن به زیاهنگ‌ها، در گام نخست باید پاره‌گفتارهای مربوط به هر زیاهنگ که در بطن جامعه رایج هستند، مورد تفحص قرار گرفته و داده‌ها بر مبنای الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ<sup>۱</sup> پیش‌قدم، ابراهیمی و درخشان (۲۰۲۰) تجزیه و تحلیل شوند. این الگو از سه زیرمجموعه تشکیل شده است:

الف: الگوی SPEAKING (Hymes, 1967)، که مشخص‌کننده صحنه/موقعیت<sup>۲</sup>، شرکت‌کنندگان<sup>۳</sup>، هدف<sup>۴</sup>، ترتیب گفتمان<sup>۵</sup>، لحن<sup>۶</sup>، ابزار گفتمان<sup>۷</sup>، قوانین<sup>۸</sup> و نوع گفتمان<sup>۹</sup> است.  
ب: الگوی هیجامد پیش‌قدم (۲۰۱۵).

ج: الگوهای فرهنگی<sup>۱۰</sup>.

<sup>1</sup>. Conceptual model of cultuling analysis

<sup>2</sup>. Setting

<sup>3</sup>. Participants

<sup>4</sup>. End

<sup>5</sup>. Act sequence

<sup>6</sup>. Key

<sup>7</sup>. Instrumentalities

<sup>8</sup>. Norms

<sup>9</sup>. Genre

<sup>10</sup>. Cultural models

در گام دوم بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها باید بافت مناسبی مانند داستان و گفتگوی میان دو یا چند نفر تنظیم و زیاهنگ مورد نظر معرفی گردد. از سوی دیگر، به منظور پرورش توانش هیجان‌حسی زبان‌آموزان باید دقت شود در متن‌ها از واژگان و عباراتی استفاده شود که برای مخاطبان بار هیجانی مثبت تولید کنند. افزون بر این، به نظر می‌رسد درگیر کردن حواس گوناگون فراگیران در امر یادگیری از طریق تهیه فایل صوتی و تصویری برای کتاب، استفاده از تصاویر در متن و تمرین‌ها، طراحی فعالیت‌هایی مانند اجرای نمایش که مستلزم به‌کارگیری حواس لمسی حرکتی است، انجام پژوهش‌های میدانی و کتابخانه‌ای و ارائه در کلاس موجب افزایش هیجانات مثبت در زبان‌آموزان می‌شود. همچنین افزون بر درگیر کردن حواس فیزیکی فراگیران می‌توان با استفاده از صنایع ادبی مانند تشبیه، استعاره و تمثیل و عینی کردن واژگان و عبارات، حواس زبانی آنان را نیز در یادگیری دخیل کرد.

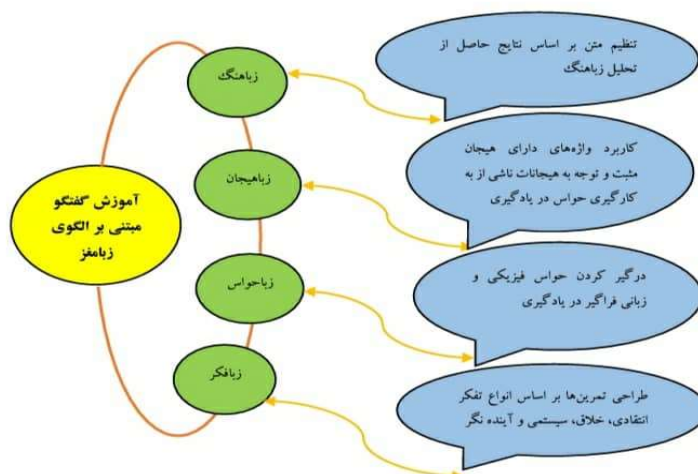
در نهایت باید در نظر داشت که موفقیت زبان‌آموزان در تشخیص صحیح زبافکر در یک ارتباط، مستلزم آموزش و پرورش ابعاد انواع تفکر اعم از سیستمی<sup>۱</sup>، انتقادی<sup>۲</sup>، خلاق<sup>۳</sup> و آینده‌نگر<sup>۴</sup> در آنان است. به همین منظور می‌توان در طراحی فعالیت‌ها به این امر توجه کرد؛ به عنوان نمونه، به نظر می‌رسد استفاده از انواع الگوها در برقراری ارتباط میان مؤلفه‌های مختلف درس برای تقویت تفکر سیستمی، بیان نظرات شخصی در رابطه با یک موضوع، طراحی سؤالات کیفی (چگونه، چرا، چه وقت و کجا)، خلق و یا کامل کردن متن و پیدا کردن مشکل و ارائه راه حل برای پرورش تفکر خلاق، سؤالات چالشی که بحث و گفتگو را به دنبال داشته باشد و طراحی پروژه‌های خارج از کلاس به منظور توجه به تفکر انتقادی و طراحی سؤالاتی برای شناسایی عوامل مؤثر در تغییر یک وضعیت و پیش‌بینی آینده‌های محتمل و طراحی مسیری برای رسیدن به آینده مطلوب در پرورش تفکر آینده‌نگر زبان‌آموزان مؤثر باشد. چکیده مطالب فوق در شکل (۲) ارائه شده است:

<sup>۱</sup>. Systems thinking

<sup>۲</sup>. Critical thinking

<sup>۳</sup>. Creative thinking

<sup>۴</sup>. Futures thinking



شکل (۲): الگوی زبامغز پیشنهادی در آموزش مهارت گفتگو

### ۵. ارائه نمونه درس براساس الگوی زبامغز

همانطور که پیش از این ذکر آن رفت، افراد برای برقراری یک ارتباط کلامی موفق، افزون بر توانش ارتباطی نیازمند توانش‌های هیجان‌حسی و فرهنگی نیز می‌باشند. از این رو در زمینه آموزش زبان دوم نیز توجه به این توانش‌ها و تقویت آن‌ها بسیار اهمیت دارد و به نظر می‌رسد الگوی زبامغز روشی مؤثر در این امر باشد. همچنین از آنجا که این الگو مبتنی بر ساختارهای مغز است، به نظر می‌رسد در یادگیری آسان‌تر و یادسپاری عمیق‌تر مطالب زبان آموزان را یاری رساند؛ زیرا مغز نئوکورتکس به تنهایی برای یادگیری کافی نیست و با توجه به اهمیت هیجانات و حواس در یادگیری باید از مغزهای میانی و پسین نیز در مسیر آموزش و یادگیری بهره برد (پیش‌قدم، ابراهیمی و طباطبائیان، ۱۳۹۸: ۲۰۸). به همین منظور، در ادامه پس از معرفی کوتاه «زبانهنگ دعا» یک نمونه درس برای این زبانهنگ با توجه به الگوی زبامغز ارائه می‌شود.

امروزه در جهان ادیان و آیین‌های آسمانی و غیر آسمانی بسیار متداول هستند که هر یک از آن‌ها دارای ارکان و اصول خاصی می‌باشند؛ اما یکی از مضامین مشترک در ادیان، دعا کردن و درخواست کردن از معبود است. این عمل در هر آیین شیوه خاصی دارد؛ در واقع می‌توان گفت دعا کردن یک مقوله فرهنگی است و چگونگی و میزان استفاده از آن در

فرهنگ‌های گوناگون متفاوت است (پیش‌قدم و وحیدنیا، ۱۳۹۴: ۵۴). در فرهنگ ایرانی دعا کردن برای دیگران یکی از پرسامدترین زبانهنگ‌های رایج در میان افراد است و در بیشتر گفتمان‌های خیرخواهانه کاربرد دارد. جهت تبیین بیشتر الگوی زبامغز در تدوین مطالب آموزشی برای غیرفارسی‌زبانان در ادامه یک نمونه درس برای زبانهنگ دعا با توجه به این الگو طراحی و ارائه می‌شود؛ لازم به ذکر است به دلیل محدودیت در تعداد صفحات مقاله از پرداختن به موارد معمول در آموزش مانند توجه به تفاوت‌های گفتار رسمی و غیررسمی چشم‌پوشی شده است تا ویژگی‌ها و کارکردهای الگوی زبامغز در تهیه و تدوین مواد آموزشی گفتگو مهارت گفتگو بهتر تبیین شود.



شکل (۳): صفحه عنوان درس



در گام نخست به منظور آماده کردن ذهن زبان آموزان با موضوع درس، از تصاویر مرتبط با عمل دعا کردن در فرهنگ‌های مختلف استفاده شده است. همچنین با در نظر گرفتن این تصاویر به درگیر کردن حس دیداری آنان و به تبع آن تولید هیجانات مثبت جامعه عمل پوشانده شده است. در گام بعد، پرسش‌هایی به منظور برقراری پیوند تجربیات شخصی زبان آموزان با موضوع درس و ایجاد هیجان مثبت در آنان طراحی شده است. از سوی دیگر، این پرسش‌ها موجب پرورش مهارت تفکر در آنان می‌گردد. از این‌رو مدرس برای شروع درس از زبان آموزان در ارتباط با تصاویر و پرسش‌ها نظرخواهی کرده و بازخورد مناسب ارائه می‌دهد و در جمع‌بندی بحث نیز موضوع کلاس را به سمت مبحث دعا در میان فارسی‌زبانان هدایت می‌کند.

زبان آموز عزیز! اگر می‌خواهید بدانید ایرانی‌ها در گفتار خود چگونه از دعا استفاده می‌کنند به گفتگوی دکتر رابرت با آقای مجیدی گوش کنید و آن را در کلاس اجرا کنید.

آقای مجیدی: سلام آقای دکتر! شما دکتر رابرت هستید؟  
 دکتر رابرت: سلام آقای! بله من دکتر نوح‌اسی رابرت جراح مغز و اعصاب این بیمارستانم. بنا سن کاری داشته‌ام.  
 آقای مجیدی: خیلی خوشحالم از زیارت شما! من پدر همون جوانی هستم که شما چند ساعت پیش عملش کردید! اودم از روی پرسم وضعیت پریم چطور؟ دوباره می‌تونه زندگی معمولیش رو داشته باشه؟  
 دکتر رابرت: هم از دهن شما خوش‌وقتم! اصلاً جای نگرانی نیست آقای مجیدی. خوشبختانه عمل پسر شما با موفقیت انجام شد و ایشان با چند روز استراحت سلامتی‌تون رو کامل به دست می‌بارن.  
 آقای مجیدی: خدایا زت ممنونم که به جوانی پسریم رحم کردی و برام حلقش کردی! آقای دکتر! خبر از جوانیته بیبی! ان‌شاءالله هر چی از خدا بخواین بهتون بدهد.  
 دکتر رابرت: خواهش می‌کنم پسر جان! من و تقسیم رو انجام دادیم. به قول شما! ایرانی‌ها عمرش هنوز به دنیا بود.  
 آقای مجیدی: سن و خانوادش هیچ وقت این لطف شما رو فراموش نمی‌کنیم. ان‌شاءالله که حسد و بیست ساله شون و خانوادشون تکثیر و هم مثل ما خوشحال کنید! خدا نگهدار! تون باشه.  
 دکتر رابرت: ممنون پسر جان. خدا حافظ.



شکل (۴): گفتگوی شماره یک (اتاق دکتر رابرت)<sup>۱</sup>

<sup>۱</sup>. [https://www.google.com/search?q=diagnostico+equivocado&biw=393&bih=720&tbm=isch&prmd=ivn&sxsr=ALiCzsbz2NswSvepUsaUBsyjTXItD09cCQ:1660809410698&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEwj16tqX9c\\_5AhXAnf0HHfzMBu4Q\\_AUIFigB#imgrc=o9af1oNvoqccyM](https://www.google.com/search?q=diagnostico+equivocado&biw=393&bih=720&tbm=isch&prmd=ivn&sxsr=ALiCzsbz2NswSvepUsaUBsyjTXItD09cCQ:1660809410698&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEwj16tqX9c_5AhXAnf0HHfzMBu4Q_AUIFigB#imgrc=o9af1oNvoqccyM)

همانطور که مشاهده می‌شود، در تصویر بالا به منظور پرورش توانش فرهنگی زبان‌آموزان و آشنایی آنان با فرهنگ زبان فارسی گفتگوها با توجه به پاره‌گفتارهای مربوط به زیاهنگ دعا تنظیم شده و معنا و کاربرد هر یک از آنها در شکل (۵) ارائه شده است. همچنین به منظور توجه به مؤلفه هیجاننا، بار هیجانی موجود در عبارت‌های گفتگو مثبت بوده و مخاطب در مواجهه با آن عبارات احساس خوشی را از سر خواهد گذراند؛ مانند عبارات «خیر از جوونیت بینی» یا «هر چی از خدا می‌خواهی بهتون بده» سبب ایجاد هیجان آرامش و لذت در فرد می‌شود. با هدف درگیر کردن حواس حداکثری زبان‌آموزان نیز برای گفتگو تصویر مناسب در نظر گرفته شده است و از آنان خواسته شده این گفتگو را در کلاس اجرا کنند. از این‌رو مدرس پس از پخش صدای ضبط شده و توضیح نکات مربوط به این بخش (توضیح کلمات و عبارات ناآشنا، تفاوت گونه گفتار رسمی و غیر رسمی و...) باید با گروه‌بندی کردن زبان‌آموزان و ایجاد شرایط مناسب در محیط به فراگیران در تمرین و اجرای این گفتگو یاری رساند.

عبارت	معنا	کاربرد
خدا یا از تو ممنوم که به جوونی بچرم وجه کردی و بوم حطش کردی!	گرفته با این عبارت از اینکه پرسش خیر از جوونی زندگی دارد از خدا تشکر می‌کند.	تشکر و قدرانی
خیر از جوونیت بینی!	گفته با این عبارت آرزو می‌کند که فرد جوون بماند و جوانی را به خوبی بگذراند و مشکلات خردی برایش نیفتد.	خبر و نیکی دیدن در زندگی
این شاهه!	چون از زبان پسر خوانده که خوانده از سنه پانزده ساله است، وقتی قصد انجام کاری را دارد و با می‌خواهد برای فردی معاینه کند، از این عبارت استفاده می‌کند تا اگر خدا بخواند کار انجام شود و آرزو برآورده شود.	
هر چی از خدا می‌خواهی بهت بده!	گرفته با این عبارت آرزو می‌کند معاینه به دست آرزوهای قلبی‌اش برسد.	عزیز صبر
عده و بیست ساله شی!	گرفته برای مخاطب آرزو می‌کند عمر طولانی داشته باشد.	عزیز صبر
خدا که هزار خدایه!	گرفته با این عبارت از خدا می‌خواهد معاینه مخاطب باشد تا اتفاق خوبی برای او بیفتد.	سلامتی

با کمک هم گروهی خود عبارت‌های دعایی موجود در جدول زیر را بیابید.

ز	و	خ	ش	د	و	ا	ا	م	ش	س
و	و	و	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب
ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز
ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت
و	و	و	و	و	و	و	و	و	و	و
پ	پ	پ	پ	پ	پ	پ	پ	پ	پ	پ
و	و	و	و	و	و	و	و	و	و	و
ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب
و	و	و	و	و	و	و	و	و	و	و
ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک	ک
ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا

شکل (۵): تمرین تفکر خلاق

پس از ارائه گفتگو، در این بخش تمرینی با هدف پرورش تفکر خلاق زبان آموزان طراحی شده است که بر اساس این تمرین آنان باید در قالب یک فعالیت گروهی به کشف پاره گفتارهای مربوط به زیاهنگ دعا در جدول پردازند. به منظور درگیر کردن حواس آنان نیز بیشتر عبارات مانند «ساز زندگی شاد»، «کیفتون کوک»، «گل خنده رو لباتون» دارای وزن حسی می باشند؛ در واقع، در دو عبارت اول به جای استفاده از عبارت «زندگی شادی داشته باشید» از واژه های «ساز» و «کوک» بهره گرفته شده است تا صدای ساز و تصویر آن را نیز در ذهن متبادر کند و به جای آوردن «همیشه شاد باشید» عبارت «گل لبخند رو لباتون» لبخند به گل تشبیه شده و تصویر و عطر گل را نیز برای فراگیر به ارمغان می آورد که این امر تولید هیجانات مثبت را نیز با خود به همراه دارد. این امکان برای مدرس وجود دارد که این تمرین را به صورت مسابقه در کلاس اجرا کند و گروهی که عبارات بیشتری را کشف کرد به عنوان برنده معرفی نماید.



شکل (۶): توضیح فرهنگ نهفته در زیاهنگ دعا

در این بخش از درس، پس از آشنایی نسبی زبان آموزان با پاره گفتارهای مربوط به دعا و کاربرد آن در میان فارسی زبانان، به معرفی زبانهنگ دعا و فرهنگ نهفته در این زبانهنگ پرداخته شده است؛ به این صورت که با بیان پاره گفتارها این تفکر در ذهن زبان آموزان به وجود آورده می شود که با چه هدفی از این عبارات استفاده می شود و بعد از جمع بندی نظرات آنان فرهنگ نهفته در این عبارات توضیح داده می شود. همانطور که در متن قابل مشاهده است، این زبانهنگ به اعتقادات ایرانیان و فرهنگ جمع گرایی<sup>۱</sup> موجود در میان آنان اشاره دارد؛ در جوامع جمع گرا توجه به دیگران و روابط انسانی بسیار اهمیت دارد و شایسته است مدرس این بخش از درس را در کلاس به بحث و گفتگو بگذارد تا منجر به درک کامل زبان آموزان شود.



شکل (۲): تمرین تفکر آینده نگر<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup>. Collectivism

<sup>۲</sup>. <https://giraffesconsulting.com/what-is-your-why/>

از آنجا که دعا مقوله‌ای بین‌المللی و بینافرهنگی است و در همه فرهنگ‌ها به اشکال و عبارات گوناگون وجود دارد، در این بخش با مقایسه تطبیقی پاره‌گفتارهای آن در فرهنگ زبان‌های مبدأ (عربی و انگلیسی) با زبان فارسی، به اهمیت جایگاه هیجانات مثبت در یادگیری توجه شده است. همچنین در تمرین بعد با طراحی یک موقعیت، با پیش‌بینی و طراحی مسیر درست توسط زبان‌آموزان به پرورش تفکر آینده‌نگر آنان پرداخته شده است. همچنین افزون بر پرورش تفکر آینده‌نگر، به آنان نشان داده می‌شود که یک مفهوم را می‌توان به دو گونه دارای بار هیجانی مثبت و منفی بیان کرد و انتخاب درست آن در موقعیت‌های مختلف به دلیل تأثیری که بر مخاطب می‌گذارد، بسیار حائز اهمیت است.

گفتگوی زیر را گوش کنید و آن را در کلاس اجرا کنید.



واکلین (همسر دکتر رابرت): آقای کریمی خیلی خوش آمدید. چرا همسرتون نیومدن؟  
آقای کریمی (همکار دکتر رابرت): خواهش می‌کنم. واکلین خانم، همسر من خیلی دوست داشت بیاد، اما متأسفانه عیش فووت کرده یک هفته‌ای هست که رفته مشهد برای مراسم عرواسی.  
واکلین: ای وای! روحش در آرامش باشه!  
آقای کریمی: ممنونم. خدا رفتگان شما رو هم رحمت کنه!  
دکتر رابرت: تسلیت می‌گم، اما یک ماه دیگه تولد آئینسه قبول بده با خانومت بیای.  
آقای کریمی: جناب، تبریک می‌گم ایس جان، ان‌شاءالله عمر با عزت داشته باشی!  
ایس: ممنونم عمو جان!  
دکتر رابرت: ایس دخترم لطفاً دعا رو بخون تا غذا رو شروع کنی.  
ایس: به‌اسام پدر پسر روح القدس و نبات دهنده‌ی ما! از لطف شما بسیارم‌تزازیم.  
لطفاً به نوشیدنی‌ها و غذاهایی که به ما دادی برکت بده آمین!  
همه افراد دور میز غذا: آمین!  
دکتر رابرت: بفرمایید.  
آقای کریمی: خدا به سفره‌ی شما برکت بده!

شکل (۸): گفتگو در مهمانی<sup>۱</sup>

<sup>۱</sup>. <https://depositphotos.com/102713128/stock-photo-family-saying-prayers-before-meal.html>

در این بخش از درس نیز، بر اساس پاره گفتارهای مربوط به زیاهنگ دعا گفتگویی طراحی شده که در طی آن واژگان و عبارات گزینش شده دارای وزن حسی و بار هیجانی مثبت هستند. همچنین با در نظر گرفتن تصویر برای این گفتگو و درخواست اجرای آن، حواس مختلف پنج گانه زبان آموزان درگیر می شود تا آشنایی بیشتری با زیاهنگ دعا و فرهنگ نهفته در آن صورت پذیرد. از این رو پس از اینکه زبان آموزان گفتگو را گوش دادند و مدرس نکات و توضیحات لازم (معنا و کاربرد پاره گفتارها، گونه رسمی و غیررسمی و ...) ارائه کرد، باید شرایط محیطی کلاس برای اجرای گفتگو توسط زبان آموزان فراهم شود.

عبارت	معنا	کاربرد
روحش در آرامش باشد!	گفته یا بیان این عبارت آرزوی می کند کسی که مرده است در جهان دیگر در آرامش باشد. (زیاهنگ رایج در کشورهای اروپایی)	برای کسانی که از این دنیا سفر کرده اند.
خدا رفقتان شما رو هم رحمت کنه!	گفته به منظور سپاس گذاری از مخاطب که برای روح فرد مرده دعا کرده است. از این عبارت استفاده می کند و از خدا می خواهد مرده گان او را نیز رحمت کند.	سر میز غذا / آرزوی برکت
ان شاء الله عمر با عزت داشته باشی!	گفته در این عبارت از خدا به خاطر نعمت هایی که داده است سپاس گذاری می کند و از خدا درخواست می کند نعمت های بیشتری به آنان بدهد. (زیاهنگ رایج در کشورهای اروپایی)	در پاسخ دعا و آرزوی دیگران
بنام پدر پسر روح القدس و نجات دهنده ی ما از لطف شما سپاس گزاریم. لطفاً به نوشتنی ها و شهادتی که به ما دادی برکت بده آمین!	این عبارت بعد از دعا گفته می شود و از خدا می خواهد آرزوی فردی که دعا کرده است برآورده شود.	آرزوی برکت / بیشتر شدن روزی
خدا به سرفه لون برکت بده!	گفته یا بیان این عبارت از خدا می خواهد که روزی میزان بیشتر شود. (رایج در میان کشورهای مسلمان)	آرزوی برکت / بیشتر شدن روزی

با توجه به عبارتهای دعایی برای دو تصویر زیر گفتگو بسازید و آن را در کلاس اجرا کنید.

سلماتازه صادر شده است. به او زنگ بزنید و با زیاهنگ های دعایی مناسب تولد نوزادش را تبریک بگویید.

ایلینا در سبش نمام شده است. او به همین مناسبت جشن فارغ التحصیلی گرفته است و ششما را به جشن دعوت کرده است. در گفتگویی که با ایلینا دارید به او تبریک بگویید و برایش آرزوی موفقیت کنید.

شکل (۹): تمرین تفکر خلاق<sup>۱</sup>

<sup>۱</sup>. <https://www.siggg.com/> <https://www.istockphoto.com/photos/muslim-mother-and-baby>

در بخش پیش رو پس از ارائه معنا و کاربرد عبارت‌های شکل (۹)، تمرینی به منظور پرورش تفکر خلاق زبان آموزان طراحی شده است. در این تمرین، موقعیت و تصویر مربوط به آن در اختیار زبان آموزان قرار داده شده و آنان باید یک گفتگو برای هر یک از موقعیت‌ها بنویسند و از پاره‌گفتارهای مناسب زیاهنگ دعا بهره ببرند. زبان آموزان می‌توانند بعد از خلق گفتگو با کمک مدرس آن را در کلاس اجرا کنند. همانطور که قابل مشاهده است، در این تمرین افزون بر آموزش فرهنگ و پرورش تفکر خلاق زبان آموزان، حواس گوناگون آنان نیز درگیر می‌شود که این امر تولید هیجانات مثبت را به دنبال دارد.

**نمودار زیر را کامل کنید.**

---

**با گوش دادن به گفتگوی فارسی‌زبانان و یا تماشای فیلم‌های ایرانی زیاهنگ‌های دعا را مشخص کنید و آن‌ها را با زیاهنگ‌های دعایی کشور خود مقایسه کنید و با توجه به تحقیق خود در مورد سؤال‌های زیر بحث کنید.**

فرهنگ کشور شما جمع‌گراست یا فردگرا؟ چرا؟  
 به نظر شما فرهنگ جمع‌گرا چه خوبی‌هایی دارد؟  
 برای گسترش فرهنگ جمع‌گرا چه کارهایی می‌توان انجام داد؟

شکل (۱۰): تمرین تفکر سیستمی و تفکر انتقادی

با توجه به آنکه در شکل (۶) زیاهنگ دعا و فرهنگ نهفته در آن تدریس شد، در تمرین اول این بخش الگویی طراحی شده است که ارتباط میان زیاهنگ دعا و اعتقادات و فرهنگ جمع‌گرایی فارسی‌زبانان به نمایش گذاشته است و به منظور پرورش تفکر سیستمی زبان‌آموزان از آنان خواسته شده جاهای خالی را با عبارت‌های مناسب پر کنند. لازمه پاسخ دادن به تمرین دوم نیز انجام تحقیق در خارج از کلاس، بررسی تطبیقی فرهنگ جمع‌گرایی در زبان مبدأ و زبان مقصد و ارائه نظرات و تحلیل‌های شخصی است که این موارد موجب پرورش تفکر انتقادی در زبان‌آموزان خواهد شد. پر واضح است نقش مدرس در هدایت کلاس و بررسی و تحلیل تحقیقات و نظرات زبان‌آموزان بسیار پر رنگ است و در این بخش باید جمع‌بندی درس توسط او ارائه شود.



## نتیجه‌گیری

از آنجا که مهارت گفتاری، سهم بسزایی در برقراری ارتباط زبان‌آموزان با سخنوران زبان فارسی دارد، شایسته است در تهیه و تدوین مواد آموزشی و روش‌های تدریس این مهارت تمامی عوامل اثرگذار در برقراری یک ارتباط کلامی موفق مورد توجه قرار گیرد. پر واضح است که دانستن صرف واژگان و دستور برای برقراری یک ارتباط کافی نیست و زبان‌آموزان باید از توانش ارتباطی برخوردار باشند. همچنین افراد برای برقراری و تداوم ارتباط نیاز به توانش هیجان‌حسی برابر و همسو دارند (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۸). از این رو نباید در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بویژه آموزش مهارت گفتاری نسبت به ارتباط میان هیجانات و حواس و زبان غفلت ورزید. از سوی دیگر نظر به رابطه دوسویه میان زبان و فرهنگ، شناخت و آگاهی کامل زبان‌آموزان نسبت به فرهنگ جامعه زبان مقصد نیز یکی از ملزومات اساسی در آموزش زبان است (Kramersch, 2015: 414) و همچنین عطف به اهمیت ارتباط متقابل میان زبان و تفکر زاهدی (۱۳۸۸: ۲۰)، درک و دریافت درست اندیشه‌گوینده و همچنین بیان درست اندیشه در قالب زبان نیز یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار در برقراری ارتباط کلامی موفق است که توجه به آن در فرآیند آموزش گفتگو بسیار ضرورت دارد. با وجود اهمیت جایگاه هیجانات، حواس، فرهنگ و تفکر در برقراری یک ارتباط موفق و مؤثر زبان‌آموزان با افراد جامعه زبان مقصد و لزوم توجه به این مؤلفه‌ها در تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگوی زبان فارسی با توجه به نتایج حاصل از پژوهش‌هایی که در قسمت پیشینه به آن‌ها اشاره شد، به نظر می‌رسد در مواد آموزشی که تاکنون با هدف آموزش گفتگو به غیرفارسی‌زبانان تهیه و تدوین شده‌اند، به این مؤلفه‌ها توجه زیادی نشده است. از این رو در پژوهش حاضر به معرفی الگوی زبامغز به منظور پوشش دادن همه جانبه مؤلفه‌های فرهنگ، هیجانات، حواس و تفکر در تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو پرداخته و برای تبیین بیشتر یک نمونه درس با توجه به این الگو طراحی و ارائه شده است؛ در این درس به منظور پرورش توانش بینا فرهنگی زبان‌آموزان محتوای گفتگوها و تمرین‌ها با توجه به پاره‌گفتارهای مربوط به زبانهنگ دعا نوشته شده تا از رهگذر این زبانهنگ اعتقادات ایرانیان و فرهنگ

جمع‌گرایی آنان برای فراگیران شرح داده شود. با هدف تقویت توانش هیجان‌حسی آنان نیز واژگان و عبارات گزینش شده دارای بار هیجانی مثبت و وزن حسی می‌باشند و همچنین با در نظر گرفتن تمرین شنیداری و تصاویر مناسب و ترغیب زبان‌آموزان به فعالیت‌های عملیاتی مانند اجرای نمایش و تحقیق‌های میدانی و کتابخانه‌ای، حواس حداکثری آنان درگیر می‌شود. در نهایت نیز تمرین‌های درس به گونه‌ای طراحی شده است که به تقویت انواع تفکر انتقادی، خلاق، سیستمی و آینده‌نگر فراگیران می‌پردازد.

تدوین محتوا با توجه به زبانهنگ‌های موجود در زبان فارسی موجب می‌شود زبان‌آموزان در وهله نخست با اصطلاحات و قطعات زبانی موجود در گفتار زبان فارسی که در اکثر بافت‌ها دارای معنای ثانویه هستند، آشنا شده و حتی در گفتار روزمره خود از آن‌ها استفاده کنند و در وهله دوم از رهگذر آشنایی با این پاره‌گفتارها با فرهنگ نهفته در آن عبارات نیز آشنا شوند و برآیند این آشنایی به افزایش هوش فرهنگی زبان‌آموزان و رفع شکاف فرهنگی میان آنان و سخنوران جامعه زبان مقصد در برقراری یک ارتباط کمک می‌کند. از سوی دیگر همان‌گونه که بیان شد، واژه‌ها و عبارات در فرهنگ‌های مختلف دارای بار هیجانی متفاوتی هستند که این تفاوت در برخی مواقع سبب ایجاد سوءتفاهم در ارتباط میان زبان‌آموزان و گویشوران زبان مقصد می‌شود. از این رو بر اساس مؤلفه زبانهجانی در الگوی زبامغز می‌توان بار هیجانی موجود در واژگان زبان فارسی را برای زبان‌آموزان روشن ساخت. همچنین با درگیر کردن حواس گوناگون فراگیران در طی متن و تمرین‌ها، هیجانات مثبت را در آنان تولید کرد که به تبع آن هورمون‌های شادی‌آور دوپامین<sup>۱</sup> و سروتونین<sup>۲</sup> در مغز آنان ترشح می‌شود و در چنین شرایطی میزان توجه و یادگیری فراگیران افزایش می‌یابد (Isen & Shmidt, 2007) به نقل از پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۳۹۹: ۵۶). در نهایت توجه به ارتباط زبان و تفکر در الگوی زبامغز افزون بر یاری رساندن به زبان‌آموزان در درک تفکر نهفته در گفتار مخاطب موجب افزایش مهارت آنان در تجزیه و تحلیل، درک، استنباط و ارزشیابی بهتر مطالب درسی می‌شود. به طور کلی با توجه به مطالب فوق، به نظر می‌رسد الگوی زبامغز روشی کارآمد برای تهیه و

<sup>۱</sup>. Dopamine

<sup>۲</sup>. Serotonin

تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو می‌باشد و آموزش گفتگو بر مبنای این الگو به زبان آموزان در برقراری یک ارتباط مؤثر و موفق یاری رسانده و توانش ارتباطی آنان را ارتقا می‌بخشد. از آنجا که در این پژوهش تنها به تناسب الگوی زیامغز با مهارت‌های مورد نیاز برای برقراری ارتباط کلامی اشاره و چگونگی تهیه و تدوین مواد آموزشی مهارت گفتگو بر مبنای این الگو شرح داده شده است، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران علاقه‌مند در این حوزه به طراحی و تدوین کتاب آموزش مهارت گفتگو و سایر مهارت‌ها مانند مهارت نگارش بر اساس الگوی زیامغز بپردازند و تأثیر آن را بر میزان یادگیری زبان آموزان مورد بررسی و ارزیابی قرار دهند.

**تعارض منافع:** طبق گفته نویسنده‌گان، پژوهش حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع است.

## منابع و مأخذ

- آفاکل زاده، فردوس. (۱۳۸۲). نگاهی به تفکر و زبان. تازه‌های علوم شناختی. سال ۵. شماره ۱. صص: ۵۷-۶۴.
- الهامی، شراره؛ شهدایی، کیهان و مرادی، محمدهادی. (۱۳۹۹). «بررسی و تحلیل کتاب سلام فارسی» (درسنامه آموزش زبان فارسی برای غیرفارسی زبانان). چهارمین همایش ملی آموزش زبان فارسی. ایران: تهران.
- ابوالحسنی چیمه، زهرا. (۱۳۹۴). گفتمان بینا فرهنگی در کتاب فارسی در کاربرد. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، سال ۱۹. شماره ۳۷. صص: ۲۵-۴۹.
- افروشه، منیره. (۱۳۹۳). «بررسی میزان بازنمایی اصول تحلیلی گفتگو در منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی رضامراد صحرایی. تهران: دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی.
- باقری نجف‌آباد، زینب و رحیمیان، جلال. (۱۳۹۷). «تحلیل محتوای متون درسی زبان فارسی (آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان) از نظر تناسب آنها با سن زبان آموزان». فناوری آموزش. سال ۱۳. شماره ۱. صص: ۱۴۴-۱۳۶.
- برقی، محمدجواد و نگینی، حسام. (۱۴۰۰). «بازتاب وجوه فرهنگ ایرانی در منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان: مطالعه موردی مجموعه‌های پرفا مینا و فارسی بیاموزیم». تاریخ ادبیات. سال ۱۴. شماره ۱. صص: ۸۴-۶۱.
- پیش‌قدم، رضا. (۱۳۹۱). معرفی «زبانگ به‌عنوان ابزاری تحوّل‌گرا در فرهنگ کاوی زبان». فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه. سال ۴۵. شماره ۴. صص: ۶۲-۴۷.
- پیش‌قدم، رضا و ابراهیمی، شیما. (۱۳۹۹ الف). معرفی الگوی «زیامغز و بررسی نقش آن در برقراری ارتباط مؤثر: گامی فراتر از توانش ارتباطی». مطالعات زبان و ترجمه. سال ۵۳. شماره ۳. صص: ۳۲-۱.
- پیش‌قدم، رضا و ابراهیمی، شیما. (۱۳۹۹ ب). «بررسی تأثیر تدریس مبتنی بر هیجامد بر هوش فرهنگی زبان‌آموزان غیرفارسی‌زبان». زبان پژوهی. سال ۱۲. شماره ۳۵. صص: ۸۲-۵۵.
- پیش‌قدم، رضا و ابراهیمی شیما. (۱۳۹۹ ج). معرفی الگوی ارتباطی مؤثر تدریس در پرتو آموزش هیجامدمحور. مطالعات زبان و ترجمه. سال ۵۳. شماره ۱. صص: ۶۱-۳۱.
- پیش‌قدم، رضا؛ ابراهیمی، شیما؛ شعیری، حمیدرضا و درخشان، علی. (۱۴۰۰). «معرفی زیاهیجان به‌عنوان حلقه مفقوده قوم‌نگاری ارتباط: مکمل الگو هایمز». جستارهای زبانی. سال ۱۲. شماره ۱. صص: ۴۱-۱.

- پیش‌قدم، رضا؛ ابراهیمی، شیمای و طباطبائیان، مریم‌سادات. (۱۳۹۸). رویکردی نوین به روان‌شناسی آموزش زبان. مشهد، ایران: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- پیش‌قدم، رضا؛ طباطبائیان، مریم‌سادات و ناوری، صفورا. (۱۳۹۲). تحلیل انتقادی و کاربردی نظریه‌های فراگیری زبان اول از پیدایش تا تکوین. مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- پیش‌قدم، رضا و وحیدنیا، فاطمه. (۱۳۹۴). «کاربردهای دعا در فیلم‌های فارسی و انگلیسی در پرتو الگوهایم». جستارهای زبانی. سال ۶. شماره ۷. صص: ۵۳-۷۲.
- دانشورکیان، علی؛ حسینی لرگانی، مریم و ابوالحسنی چیمه، زهرا. (۱۳۹۸). «بررسی تطبیقی مضامین فرهنگی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی». زبان فارسی و گویش‌های ایرانی. سال ۴. شماره ۱. صص: ۱۱۳-۱۲۸.
- زاهدی، کیوان. (۱۳۸۸). «زبان، تفکر و فرهنگ: دیدگاه‌ها و برهان‌ها». تحقیقات فرهنگی. سال ۲. شماره ۱. صص: ۱۷-۴۶.
- روزبه، اکرم. (۱۳۷۹). «تهیه متون گفتگو در سطح پیشرفته». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد ضیاء حسینی. تهران: دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی.
- کرمی، رویا. (۱۳۹۵). «تدوین تکالیف گفتگو در سطح میانی برای آموزش و سنجش فارسی‌آموزان خارجی به شیوه کارپوشه (پورت فولیو)». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی ابراهیم رضاپور. سمنان: دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه سمنان.
- کولیوند، احمد. (۱۳۹۱). «تأثیر استفاده از فیلم‌های آموزشی بر مهارت گفتگوی زبان‌آموزان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی رضامراد صحرایی. تهران: دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی.
- گودرزی، طیبه؛ رضاپور، ابراهیم و کنعانی، ابراهیم. (۱۳۹۸). «نگاه فرهنگ‌شناختی به کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان: مطالعه موردی کتاب‌های مؤسسه دهخدا». زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان. سال ۱۱. شماره ۱. صص: ۶۱-۸۴.
- قیطانی، ایمان. (۱۳۹۱). «استفاده از تصویرسازی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (در دوره مقدماتی)». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی پرویز اقبالی. تهران: دانشکده هنر دانشگاه شاهد.
- مهدی‌نژاد، علیرضا. (۱۳۹۸). «بررسی مؤلفه‌های هویت ایرانی-اسلامی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان شهر مشهد». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی عطیه کامیابی گل. مشهد: دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد.

- میردهقان، مهین ناز؛ وکیلی فرد، امیررضا؛ منتظری راد، زینب و باقری، فرشته. (۱۳۹۵). چارچوب مرجع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان (حوزه‌های دستور، واژه و کارکرد برای سطوح پایه، میانی و پیشرفته). تهران: خاموش.
- نامور، عادل. (۱۳۹۱). «بازنمایی فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان: مطالعه موردی چهار کتاب آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی حسین سامعی. تهران: دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه الزهرا.
- ولی پور، رویا و ولی پور، مونا. (۱۳۹۹). «بررسی کارآمدی تصویرسازی در تحقق اهداف آموزشی در کتاب‌های آرفا بررسی موردی: مینا (۱) و ویراست دوم فارسی بیاموزیم (۱)». پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان. سال ۹. شماره ۱۹. صص: ۱۲۸-۱۰۷.
- Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second, language teaching and testing. *Applied Linguistics*, Vol. 1, No.1, pp. 1-47.
- Crichton, J., & Scarino, A. (2007). How are we to understand the intercultural dimension? An examination of the intercultural dimension of internationalization in the context of higher education in Australia. *Australian Review of Applied Linguistics*, Vol. 30, No. 1, pp. 1-21.
- Ghapandari Bidgoli, F., & Abdollahi Parsa, T. (2020). The importance of cultural education in Persian language teaching: A case study of the book “Farsi Biamuzim”. *National Research Foundation of Korea*, Vol. 41, No.1, pp. 159-172.
- Halliday, M. A. K. (1975). *Learning how you mean: Explorations in the development of language*. London, England: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to systemic functional grammar (2nd ed.)*. London, England: Edward Arnold.
- Hymes, D. (1967). Models of interaction of language and social setting. *Journal of Social Issues*, Vol .33, No. 2, pp. 8-28.
- Hymes, D. (1972). Models of the interaction of language and social life in J. J. Gumperz & D, Hymes (Eds), *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication* (pp. 35-71). New York, NY: Holt, Rinehart, and Winston.
- Jiang, W. (2000). The relationship between culture and language. *ELT Journal*, Vol. 54, No. 4, pp. 324-328.

- Kurum, E. (2016). Teaching speaking skills in Ekrem Solak (Ed). Teaching language skills for prospective English teaching (pp. 45-64), Istanbul: Pelikan.
- Kramersch, C. (2015). Language and culture in second language learning, In F. Sharifian (Ed.), The Routledge handbook of language and culture (pp. 413-416). New York: Routledge.
- MacLean, P. D. (1978). Mind of three minds: Educating the triune brain. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Pishghadam, R. (2020). 101 educational concepts {101 mafhoom-e amoozeshi}. North Carolina, USA: LuLu Press.
- Pishghadam, R., Ebrahimi, S., & Derakhshan, A. (2020). Cultuling analysis: A new methodology for discovering cultural memes. International Journal of Society, Culture, and Language, Vol. 8, No. 2, pp. 17-34.
- Pishghadam, R., Jajarmi, H., & Shayesteh, Sh. (2016). Conceptualizing sensory relativism in light of emotioncy: A movement beyond linguistic relativism International Journal of Society, Culture & Language, Vol. 4, No. 2, pp. 11-21.
- Shafaat, H. (2017). Teaching speaking skills in communication classroom. International Journal of Media, Journalism and Mass Communications, Vol. 3, No. 3, pp. 14-21.
- Vygotsky, L. (1978). Mind in society. US: Presidents and Fellows of Harvard College.
- Vygotsky, L. (1986). Thought and language. Cambridge, MA: MIT Press.
- Whorf, B. (1956). Language, Thought and Reality: Selected writing of Benjamin Lee Worf. Cambridge, MA: Mitt Press.